СЕРІЯ «Право»

УДК 378:351.74

[https://doi.org/10.32689/2708-7530-2020-2\(2\)-43-50](https://doi.org/10.32689/2708-7530-2020-2(2)-43-50)

Богданенко Анатолій Іванович кандидат наук з державного управління, доктор економічних наук, доцент кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, тел.: (044) 264-52-54, e-mail: Anatoliy_Bogdanenko@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-0758-5809>

ПЕДАГОГІКА В ДІЯЛЬНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ АПАРАТІВ

Анотація. Педагогічні аспекти мають місце в діяльності всіх категорій працівників правоохоронних органів. Спеціаліст будь-якої кваліфікації в тій чи іншій мірі також потрапляє в ситуації, коли він надає педагогічний вплив на своїх підопічних, підлеглих, колег і т.д. Педагогічні аспекти є в діяльності всіх категорій працівників і фахівців, бо вона зіштовхує їх з педагогічними реаліями життя суспільства і громадян (наприклад, з їхньою освіченістю, правовою вихованістю і т.д.), іншими працівниками, спонукає їх так чи інакше враховувати цей факт і викриває власні педагогічні особливості, які впливають на досягнення.

Для співробітників оперативно-розшукових апаратів важливими є чотири області дотику професійної діяльності кожного фахівця з педагогікою.

Перша область дотику – наявні в зовнішньому середовищі явища педагогічної реальності. Так, наприклад, юристи будь-якої спеціалізації (судді, прокурори, співробітники правоохоронних органів, адвокати, нотаріуси і т.д.) у своїй правозастосовчій та правоохоронній діяльності часто стикаються з проявами загальної і правової вихованості громадян, сприяють їх навчанню та дотриманню правових норм в житті, праці, громадських місцях та ін.

Друга область дотику – проблеми, які виникають при здійсненні професійної діяльності та необхідність їх вирішення на основі рекомендацій педагогіки. Значна частина таких проблем вимагає від фахівця розуміння ним тих чи інших явищ педагогічної реальності, пов'язаних з проблемою, прийняття їх до уваги при вирішенні та зміни їх для кращого вирішення професійної проблеми. Тут важливо застосовувати переконання та роз'яснення, збагачувати

знаннями етичних і правових норм, переконувати, показувати приклад, виправляти вчинки та ін.

Третя область дотику – вплив на діяльність спеціаліста та результати його власних педагогічних особливостей – загальної та професійної освіченості, вихованості, навченості і розвиненості. Ця залежність очевидна і прямо пропорційна: чим краще підготовлений співробітник, тим вищі результати може бути досягнуто ним.

Четверта область дотику – вплив на діяльність фахівців і результати професіоналізму (освіченості, навченості, вихованості, розвиненості) інших працівників (співробітників, фахівців тощо) і груп, з якими вони взаємодіють, а також їх власну майстерність взаємодії з ними.

Таким чином, будь-яка діяльність об'єктивно, незалежно від чисісь волі чи бажань, зіштовхує співробітників оперативно-розшукових апаратів з педагогічними факторами, які ставлять їх у певні умови вирішення професійних завдань педагогічними засобами і методами.

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність, оперативно-розшукова педагогіка, правова педагогіка, педагогіка в оперативно-розшуковій діяльності.

Bogdanenko Anatoliy Ivanovych Ph.D. in public administration, Doctor of Science in Economics, Associate Professor of Public Administration Department, Interregional Academy of Personnel Management, 2, Frometivska st., 03039, Kyiv, phone: (044) 264-52-54, e-mail: Anatoliy_Bogdanenko@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-0758-5809>

PEDAGOGY IN THE ACTIVITIES OF EMPLOYEES OF CRIMINAL- INTELLIGENCE STAFF

Abstract. Pedagogical aspects take place in the activities of all categories of law enforcement officials. To one degree or another, a specialist of any qualification also finds himself in a situation where he provides a pedagogical impact on his wards, subordinates, colleagues, etc. There are pedagogical aspects in the activity of all categories of employees and specialists because it confronts them with the pedagogical realities of the life of society and citizens (for example, with their education, legal educatedness, etc.), other employees, encourages them to take this fact into account one way or another, and exposes pedagogical features that affect achievement.

Four areas of contact between the professional activities of each specialist with pedagogy are important for employees of criminal-intelligence staff.

The first area of contact is the phenomena of pedagogical reality available in the external environment. For example, legal professionals of any specialization (judges, prosecutors, law enforcement officers, lawyers, notaries, etc.) in their law enforcement activities often encounter manifestations of general and legal education of citizens, contribute to their training and compliance with legal norms in life, labor, public places, etc.

The second area of contact are the problems that arise in the implementation of professional activities and the need to solve them based on the recommendations of pedagogy. A significant part of such problems requires the specialist to understand various pedagogical phenomena related to the problem, take them into account when solving them, and change them to better solve the professional problem. It is important to apply beliefs and explanations, enrich the knowledge of ethical and legal norms, convince, set the examples, correct actions, etc.

The third area of contact is the impact on the activities of a specialist and the results of his pedagogical features - general and professional education, upbringing, training, and development. This dependence is obvious and directly proportional: the better the employee is trained, the higher results he can achieve.

The fourth area of contact is the impact on the activities of specialists and the results of professionalism (education, training, upbringing, development) of other staff (employees, specialists, etc.) and the groups with which they interact, as well as their skill in interacting with them.

Thus, any activity objectively, regardless of someone's will or desires, confronts employees of the criminal-intelligence staff with pedagogical factors that put them in certain conditions for solving professional problems with pedagogical means and methods.

Keywords: criminal-intelligence activity, criminal-intelligence pedagogy, legal pedagogy, pedagogy in criminal-intelligence activity.

Постановка проблеми. Законність і правопорядок нерозривно пов'язані з якістю функціонування системи освіти в державі і суспільстві, з успішністю і результативністю систем виховання, навчання і розвитку. Злочинність як соціальне явище в числі інших причин має і педагогічні – слабкість системи виховання, негативний досвід навчання, відсутність індивідуальних можливостей особистісного розвитку людей в суспільстві, характер правової пропаганди, дефекти народної педагогіки і сімейного виховання, недостатня популяризація педагогічної функції засобами масової інформації та ін.

Ігнорування або недооцінка педагогічних чинників і умов в профілактиці злочинності (в масштабі суспільства, на регіональному та місцевому рівнях, в будь-яких формальних та неформальних об'єднаннях людей, на індивідуальному рівні) неминуче обертаються зростанням правопорушень.

Моральна сутність служіння суспільству і державі співробітників правоохоронних органів – один з найважливіших факторів виховання у людей ставлення до закону з повагою. Діяльність кожного співробітника правоохоронних органів має соціально-педагогічний вплив на населення. Це повинно викликати зміну загальної та правової культури, рівня вихованості, освіченості. А це безсумнівно, веде до зміни ціннісно-смыслової сфери людини, системи відносин і орієнтації, а, отже, вчинків і діяльності, культури поглядів на суспільство, владу, справедливість та моральність.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою. Педагогічні аспекти в діяльності співробітників оперативно-розшукових апаратів в своїх працях висвітлювали А. С. Петрова, М. А. Шелепова, М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. Н. Ярмиш та ін. Не можна також не відзначити роботи С.П. Бочарової, О.В. Землянської Г.Х. та Яворської, де чітко визначається місце педагогіки в діяльності спеціалістів різних служб правоохоронних органів.

Мета статті. Метою статті є розкриття широкої сфери застосування можливостей педагогіки в органах внутрішніх справ, а саме в діяльності співробітників оперативно-розшукового апарату.

Виклад основного матеріалу. Сфера застосування можливостей педагогіки в органах внутрішніх справ є дуже широкою, оскільки виховання, освіта, навчання і розвиток особового складу, грамотність та адекватність педагогічного впливу співробітників ОВС на громадян є високою. Позитивний соціально-педагогічний вплив діяльності органів внутрішніх справ, в тому числі їх співробітників, можливий при наявності певних факторів, як-от соціальна орієнтованість, усвідомлене прагнення до вирішення завдань, що стоять перед українським суспільством, надання пріоритетності стратегічної лінії на захист законних прав та інтересів громадян.

Працівники оперативно-розшукових апаратів вирішують оперативно-пошукові і профілактичні завдання, проводять профілактичну роботу, що має виражений педагогічний аспект, з населенням, у школах. Їм необхідно вміти орієнтуватися в оперативній обстановці, а також у певних чинниках, що впливають на неї, зокрема й педагогічних. Вони також мають добре розуміти людей, правильно оцінювати їхні особливості, зокрема педагогічні (особливості правосвідомості, правової грамотності, педагогічної занедбаності тощо) [1].

Розкриття злочинів є малоефективним, якщо оперуповноважений не має підтримки від населення. Йому потрібно зміцнювати на своїй ділянці оперативні позиції. Це передбачає здійснення правового виховання і навчання громадян. Розкриття конкретних злочинів часто пов'язане із необхідністю інструктажу, додаткового навчання причетних осіб.

Соціально-педагогічна орієнтованість співробітників оперативно-розшукового апарату - це здійснення усієї професійної діяльності і кожного контакту з громадянами з наміром, бажанням, прагненням, заснованими на почутті особистої громадянської та професійної відповідальності. Це підвищення правового, морального і громадянського виховання, збагачення правовими знаннями і переконаннями, розвиток правосвідомості, зміцнення мотивів законотворчої поведінки.

Соціально-педагогічна ж компетентність співробітників оперативно-розшукового апарату проявляється в їх розумінні об'єктивного і невідворотного характеру свого соціально-педагогічного впливу на громадян, починаючи із зовнішнього вигляду і тону розмови, закінчуючи правомірним застосуванням сили. Зазначена компетентність вимагає розвитку у співробітників практичних навичок і умінь професійного і грамотного спілкування з громадянами як під час виконання службових обов'язків, так і поза службою. У діяльності співробітників оперативно-розшукового апарату пріоритетне місце відводиться соціально-педагогічній функції [2].

Виконання соціально-педагогічної функції залежить і від власних педагогічних здібностей, розуміння співробітником тих чи інших явищ педагогічної реальності. Для цього треба мати певний рівень педагогічної підготовки. Співробітникам необхідна наявність справді педагогічних завдань, форм, методів, умов і методичних прийомів роботи, що мають пріоритетне значення і визначають головні показники її успішності.

Вирішення педагогічних завдань орієнтоване на досягнення головної професійної мети – захисту особистості, суспільства, держави. В даному контексті необхідно активно використовувати педагогічні принципи, форми роботи, методи, прийоми, рекомендації (в числі інших – правові, організаційні і т. д.). Педагогічно правильно організовувати реалізацію функції в процесі вирішення основних професійних завдань. У цьому полягає сутність професійно-педагогічної підготовленості.

Викладене дозволяє говорити про те, що співробітники оперативно-розшукового апарату у своїй діяльності здійснюють правове виховання. У широкому сенсі правове виховання – це весь багатогранний процес формування правової культури та правосвідомості під впливом різних факторів. Більш

вузьке розуміння – цілеспрямований, керований і навмисний процес впливу на свідомість людей з метою формування високого рівня правосвідомості і правової культури [3].

Необхідність правового виховання громадян обумовлена низьким рівнем правосвідомості в суспільстві. Під правовою свідомістю розуміють сукупність ідей, теорій, почуттів, емоцій, поглядів, настроїв і т. п., в яких виражається ставлення людей до права – діючого, чинного і бажаного. Від рівня правосвідомості залежить те, якою буде поведінка людини в суспільстві: правомірною або неправомірною, соціально корисною або соціально небезпечною.

Завданням правового виховання є формування знань про систему основних правових приписів, про правильне розуміння і з'ясування їх змісту і значення, глибокої внутрішньої поваги до права, вміння самостійно застосовувати правові знання на практиці, звички поведінки відповідно до отриманих правових знань, а також міцного і стійкого духовного правового імунітету до вчинення будь-яких порушень правових норм.

Рішення даних завдань покладається на державу в особі своїх представників – співробітників правоохоронних органів, в тому числі і співробітників оперативно-розшукового апарату. Використання кожним співробітником у своїй діяльності педагогічних компетенцій в області правового виховання є дуже важливим для попередження правових конфліктів. Це одна із функцій правоохоронної діяльності [4].

Глибокий комплексний і компетентний аналіз суті конфліктних ситуацій і мотивів поведінки суб'єктів на ранніх стадіях (поки розбіжності не переросли в насильство) допоміг би уникнути багатьох помилок в роботі правоохоронних органів. Попередження насильства в сім'ї починається з контролю за ситуаціями, що характеризуються затяжними конфліктами. Піднімаючи питання про важливість педагогічної підготовки співробітників органів внутрішніх справ, вчені запропонували розширити дане поняття і говорити про педагогічну культуру особистості співробітника. Вказану категорію можна розуміти, по-перше, як норму діяльності та поведінки співробітників органів внутрішніх справ, а по-друге, як комплексну програму їх подальшого службово-педагогічного розвитку.

У педагогічній культурі виділяють дві групи компонентів – до першої входять особистісні якості працівника органів внутрішніх справ: службово-педагогічна спрямованість, психолого-педагогічна ерудиція, інтелігентність, гармонійний розвиток інтелектуальних і моральних якостей, педагогічний оптимізм.

До другої групи включені компоненти, що відносяться до практичної діяльності співробітника: педагогічна майстерність, опора на наукові дані і гуманістичні принципи у вихованні, почуття нового і творчий пошук у виховній і організаторській роботі, педагогічно ефективне спілкування та поведінку, активна спрямованість до самовдосконалення. Підвищення педагогічної грамотності і культурного рівня працівників органів внутрішніх справ буде сприяти, на нашу думку, не тільки успішному виконанню обов'язків в службово-оперативній діяльності, але і в реалізації важливого соціального завдання – залученні громадян до правової культури [5]. Вважаємо, що вивчення педагогіки сприятиме оволодінню способами самоосвіти і саморозвитку фахівців, дозволить їм більш ефективно реалізовувати свої професійні ресурси в роботі з колегами та громадянами.

Все вищевказане дозволяє говорити про те, що діяльність органів внутрішніх справ педагогічно орієнтована і вимагає високого рівня психолого-педагогічної компетентності кожного співробітника.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи все вищезазначене, ми можемо зробити висновок, що діяльність співробітників оперативно-розшукових апаратів є педагогічно орієнтована і вимагає високого рівня психолого-педагогічної компетентності кожного співробітника без винятку. Соціально-педагогічна компетентність співробітників оперативно-розшукових апаратів проявляється в їх розумінні об'єктивного і невідворотного характеру свого соціально-педагогічного впливу на громадян, починаючи із зовнішнього вигляду і тону розмови, закінчуючи правомірним застосуванням сили. Зазначена компетентність вимагає розвитку у співробітників практичних навичок і умінь професійного і грамотного спілкування з громадянами як під час виконання службових обов'язків, так і поза службою. У діяльності співробітників оперативно-розшукових апаратів пріоритетне місце відводять соціально-педагогічній функції.

Література:

1. Ємець О.М. Окремі питання, що виникають при здійсненні оперативно-розшукової діяльності / О.М. Ємець // Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. наук.- практ. конф. (Дніпро, 20 жовт. 2017 р.): у 2-х ч – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – Ч. 1. – 132 с. С. 34–37.
2. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність. Частина I : підручник. / О.М. Бандурка. – Харків : Видавництво університету внутрішніх справ, 2002. – 362 с.
3. Пунько О.В. Правове виховання як основний чинник формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави України / О.В. Пунько // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2014. – №27. – Том 1. – с. 42-46.

4. Єпішко І.С. Працівник правоохоронного органу як представник держави. / І.С. Єпішко // Форум права. – 2017. – №5. – с. 138-142.

5. Войтанович О.Й. Особливості правового виховання громадян України в сучасних умовах / О.Й. Войтанович // Форум права. – 2014. – №4. – с. 55-60.

References:

1. Yemets, O.M. (2017). Okremi pytannia, shcho vynykaiut pry zdiisnenni operativno-rozshukovoi diialnosti [Some issues that arise in the implementation of operational and investigative activities]. *Operativno-rozshukova diialnist Natsionalnoi politsii: problemy teorii ta praktyky : materialy Vseukr. nauk.- prakt. konf. – Operational and search activity of the National Police: problems of theory and practice: materials of All-Ukrainian scientific-practical conf.* (pp. 34-37). Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].

2. Bandurka, O.M. (2002). *Operativno-rozshukova diialnist [Operational search activity]*. Kharkiv: Vydavnytstvo universytetu vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].

3. Punko, O.V. (2014). Pravove vykhovannia yak osnovnyi chynnyk formuvannia pravovoi kultury osoby v umovakh rozbudovy pravovoi derzhavy Ukrainy [Legal education as the main factor in the formation of the legal culture of the individual in the development of the rule of law of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 27, 1, 42-46 [in Ukrainian].

4. Yepishko, I.S. (2017). Pratsivnyk pravookhoronnoho orhanu yak predstavnyk derzhavy [A law enforcement officer as a state representative]. *Forum prava – Law Forum*, 5, 138-142 [in Ukrainian].

5. Voitanovych, O.I. (2014). Osoblyvosti pravovoho vykhovannia hromadian Ukrainy v suchasnykh umovakh [Features of legal education of citizens of Ukraine in modern conditions]. *Forum prava – Law Forum*, 4, 55-60 [in Ukrainian].